

# САМАСТОЙНАЯ ПАЗНАВАЛЬНАЯ ДЗЕЙНАСЦЬ СТУДЭНТАЎ ЯК ФАКТАР ІХ ПАДРЫХОТЎКІ ДА САМААДУКАЦЫІ

Г.Ф. Андарала

Ва ўмовах далучэння Беларусі да Балонскага працэсу і ўваходжаньня ў адзіную адукацыйную прастору перад вышэйшай школай рэспублікі актуалізавалася задача пераарыентацыі навучальнага працэсу на фарміраванне ў будучых спецыялістаў навыкаў самаадукацыйнай дзейнасці. Гэта адпавядае патрабаваньням базавых прынцыпаў Балонскага працэсу аб неабходнасці падрыхтоўкі студэнтаў да самаўдасканалення і самаадукацыі.

Задача пераходу ўніверсітэцкай адукацыі рэспублікі ад прынцыпу “адукацыя на ўсё жыццё” да прынцыпу “адукацыя праз усё жыццё” можа быць рэалізавана толькі на аснове новых падыходаў да арганізацыі самастойнай пазнавальнай дзейнасці студэнтаў.

Не з’яўляецца выключэннем у гэтых адносінах і сістэма вышэйшай педагагічнай адукацыі краіны. Сёння арганізацыя працэсу падрыхтоўкі будучых педагогаў ва ўніверсітэтах прадугледжвае высокую ступень самастойнасці студэнтаў, якая з’яўляецца неабходным кампанентам іх пазнавальнай дзейнасці. Гэта ў поўнай меры вынікае з сутнасці і характару навучання ва ўніверсітэце і адпавядае прынцыпам дыдактыкі вышэйшай школы.

Па праблеме арганізацыі самастойнай пазнавальнай дзейнасці студэнтаў існуе даволі шырокі спектр навуковай літаратуры. У працах замежных і айчынных вучоных выяўлены прыметы самастойнай пазнавальнай дзейнасці, вызначаны яе роля і месца ў агульнай сістэме метадаў навучання, а таксама спосабы арганізацыі [1, 2, 3,4].

Аднак пераход сістэмы падрыхтоўкі педагагічных кадраў рэспублікі на кампетэнтнасна-арыентаваную мадэль адукацыі абумовіў неабходнасць пошуку новых падыходаў да арганізацыі самастойнай пазнавальнай дзейнасці студэнтаў на аснове інтэграцыі прафесійна-прадметнай, тэхналагічнай і метадычнай састаўляючых зместу педагагічнай адукацыі.

Пераход да парадыгмы кампетэнтнасна-арыентаванай адукацыі прадугледжвае, што самастойная пазнавальная дзейнасць студэнта становіцца не проста формай адукацыйнага працэсу, а павінна быць яго асновай, спосабам фарміравання ў будучага спецыяліста прафесійнай самастойнасці, гатоўнасці да самаадукацыі і бесперапыннаму навучанню ва ўмовах хуткай абнаўляльнасці ведаў [4].

Таму перад педагогічнымі калектывамі ўніверсітэтаў, якія рыхтуюць педагогічныя кадры для агульнаадукацыйнай школы рэспублікі, стаіць задача ўдасканалення існуючых форм арганізацыі вучэбнага працэсу ў напрамку развіцця ў студэнтаў здольнасці самастойна ажыццяўляць пазнавальную дзейнасць. Названая здольнасць дазволіць педагогу ў перспектыве свядома займацца самаадукацыяй – набываць і пашыраць свае веды, выкарыстоўваць іх для павышэння ўласнага прафесійнага і агульнакультурнага развіцця.

Гатоўнасць да самаадукацыйнай дзейнасці ў будучага педагога можа і павінна сістэмна фарміравацца ў працэсе прафесійнай падрыхтоўкі ва ўніверсітэце пачынаючы з першага курса пры вывучэнні ўсіх вучэбных дысцыплін.

Адзін са шляхоў па актывізацыі самастойнай пазнавальнай дзейнасці студэнтаў, на думку асобных выкладчыкаў, бачыцца ў змяншэнні аўдыторных заняткаў на карысць самастойнай работы. Аднак, як сведчыць практыка, простае павелічэнне аб'ёму само па сабе не спрыяе актывізацыі пазнавальнай дзейнасці студэнтаў. Пасіўны характар такой самастойнай работы, як правіла, не ў поўнай меры садзейнічае фарміраванню ў студэнтаў навыкаў самастойна набываць веды і, як вынік, павышэнню ўзроўню іх прафесійнай падрыхтоўкі.

На наш погляд, галоўным у арганізацыі самастойнай пазнавальнай дзейнасці студэнтаў з'яўляецца не проста павелічэнне колькасці гадзін на самастойную работу, не аптымізацыя асобных яе відаў, а стварэнне ўмоў для высокай актыўнасці, самастойнасці і адказнасці будучых педагогаў ва ўсіх формах вучэбнай дзейнасці як на аўдыторных занятках, так і па за імі. Эфект

ад самастойнай пазнавальнай работы можна атрымаць толькі ў тым выпадку, калі яна арганізуецца і рэалізуецца ў адукацыйным працэсе як цэласная сістэма, якая пранізвае ўсе этапы прафесійнай падрыхтоўкі будучага педагога.

У працэсе фарміравання і развіцця ў студэнтаў першага курса факультэта пачатковай адукацыі навыкаў самаадукацыйнай дзейнасці пры вывучэнні беларускай мовы мы выдзяляем некалькі этапаў.

1. Дыягнастычны этап. Яго прызначэнне – выяўленне і фіксацыя ўзроўню гатоўнасці першакурснікаў да самастойнай пазнавальнай дзейнасці ва ўмовах універсітэцкай адукацыі. Неабходнасць папярэдняй дыягностыкі абумоўлена тым, што паспяховасць самастойнай пазнавальнай дзейнасці залежыць ад многіх фактараў, галоўным з якіх з’яўляецца ўзровень наяўнасці ў студэнтаў ведаў, уменняў і навыкаў па яе арганізацыі.

Праведзеныя намі на працягу апошніх гадоў на факультэце пачатковай адукацыі БДПУ даследаванні сведчаць аб тым, што толькі каля 20 % студэнтаў, якія штогод паступаюць на першы курс, маюць дастатковы узровень гатоўнасці да самастойнай пазнавальнай дзейнасці ў новых, нязвыклых для іх формах вучобы.

На аснове дыягнастычных паказчыкаў выкладчык сумесна са студэнтамі выяўляе прычыны цяжкасцей у арганізацыі імі самастойнай пазнавальнай дзейнасці, вызначае спосабы развіцця гэтых уменняў.

2. Фарміруючы этап. На гэтым этапе ажыццяўляецца развіццё ў студэнтаў навыкаў самаарганізацыі самастойнай пазнавальнай дзейнасці.

Перш за ўсё ў падрыхтоўцы студэнтаў да самастойнай самаадукацыйнай дзейнасці мы вызначаем лекцыю. Актывізуючы мысленне студэнтаў, лекцыя стымулюе іх пазнавальны інтарэс і тым самым стварае матывацыю для самастойнай пазнавальнай дзейнасці.

Поспех далейшай самастойнай пазнавальнай дзейнасці студэнтаў над тэарэтычным лекцыйным матэрыялам залежыць ад выканання наступных умоў:

- усведамлення студэнтамі значэння лекцыйнага матэрыялу для іх прафесійнай падрыхтоўкі;

- наяўнасці прасторы для самастойнай пазнавальнай дзейнасці студэнтаў (пасля лекцыі няма ўражання, што ўсё ясна, на ўсе пытанні атрыманы адказы);

- арганізацыі самастойнай пазнавальнай дзейнасці студэнтаў.

Для актывізацыі самастойнай пазнавальнай дзейнасці над зместам лекцыі мэтазгодна прапанаваць студэнтам сфармуляваць у канцэнтраваным выглядзе асноўныя палажэнні лекцыі. Вынікі работы могуць быць аформлены ў выглядзе параўнальных табліц або апорных канспектаў. Складаць апорныя канспекты студэнты вучацца на практычных занятках.

Акрамя пытанняў лекцыі, студэнтам карысна даць пытанні для самастойнага вивучэння. Заданнямі для самастойнай работы могуць быць: пошук дадатковых тэарэтычных ведаў, выкананне практычных даследчых заданняў.

Важнае месца ў актывізацыі самастойнай пазнавальнай дзейнасці студэнтаў маюць практычныя заняткі, у час якіх адбываецца інтэнсіўны працэс непасрэднага авалодання ўменнямі самастойна выконваць практыкаванні. На нашу думку, на выкананне самастойных работ пад кіраўніцтвам выкладчыка павінна выдзяляцца не менш за палову вучэбнага часу практычных заняткаў. Для гэтай работы мы выкарыстоўваем спецыяльна падрыхтаваны раздатчны матэрыял, дыферэнцыраваны па складанасці і ўзроўню самастойнасці.

Такі раздатчны матэрыял дазваляе кожнаму студэнту працаваць у прымальным яму тэмпе і дасягаць узроўню ведаў, які адпавядае яго магчымасцям.

На фарміруючым этапе важна скіраваць студэнтаў да шчырай гутаркі, каб атрымаць як мага больш інфармацыі аб складанасцях пры арганізацыі самастойнай пазнавальнай дзейнасці і своєчасова даць метадычныя парады па іх ліквідаванні.

3. Рэфлексійны этап – абмеркаванне са студэнтамі поспехаў і няўдач папярэдняга этапу фарміравання навыкаў самаарганізацыі самастойнай пазнавальнай дзейнасці. У ходзе рэфлексіі, як правіла, адкрываюцца невядомыя раней прычыны і абставіны, якія стрымліваюць развіццё ў асобных студэнтаў навыкаў арганізацыі самастойнай пазнавальнай дзейнасці.

Практыка паказвае, што такая праца, праведзеная са студэнтамі першага курса, садзейнічае набыццю імі пэўнага вопыту самаарганізацыі самаадукацыйнай дзейнасці. Гэта дазваляе студэнтам на наступных курсах навучання рацыянальна планаваць і арганізоўваць сваю вучэбна-прафесійную дзейнасць і час, адэкватна ацэньваць, своечасова карэктываць і ўдасканалваць працэс і вынікі вучэбнай дзейнасці, кіраваць ёй.

Трэба адзначыць, што калі на першым курсе навучання ў арганізацыі самастойнай пазнавальнай дзейнасці студэнтаў актыўная стваральная пазіцыя належыць выкладчыку, а студэнт часцей за ўсё вядзены, то пачынаючы з другога курса ён павінен працаваць самастойна, актыўна імкнуча да самаадукацыі.

#### Літаратура

1. Воронова, Т.А. Формирование у студентов готовности к педагогическому самообразованию в условиях университета / Т.А. Воронова – Л., 1986.
2. Методические рекомендации по организации самостоятельной работы студентов (дидактический аспект) / БГУ, кафедра педагогики и проблем развития образования, Центр развития проблем образования; под. общ. ред. О.Л. Жук. – Минск, 2005.
3. Казимирская, И.И. Организация и стимулирование самостоятельной работы студентов по педагогике: учеб. пособие / И.И. Казимирская, А.В. Торхова. – Минск: Бестпринт, 2004.
4. Управление системой высшего образования в условиях модернизации: монография / В.А. Багина, Ж.К. Калеева, И.А. Левицкая и др. / Под общ. ред. С.С. Чернова. – Новосибирск: Издательство “СИБПРИНТ”, 2011.

Андарала Галіна Фёдараўна – кандыдат філалагічных навук, дацэнт кафедры беларускага і рускага мовазнаўства БДПУ

РЕПОЗИТОРИЙ БГПУ